

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 2, Article Number: 4C0087

HUMANITIES

Received: November 2010

Accepted: February 2011

Series : 4C

ISSN : 1308-7320

© 2010 www.newwsa.com

İsmail Özer

Gaziosmanpasa University

ismaillozer@gop.edu.tr

Tokat-Turkey

HALKEVLERİNİN MİLLİ BİRLİĞİ SAĞLAMA YOLUNDAKİ FAALİYETLERİ (1932-1950)

ÖZET

Türkiye’de yetişkinlere resmi ideolojiyi vermek amacıyla Atatürk’ün fikirlerine dayanan Halkevleri 1932’de kurulur. Halkevleri; dil edebiyat, güzel sanatlar, kütüphane ve yayınlar, tarih ve müze, tiyatro, spor, sosyal yardım, eğitim sınıfları (kurslar) ve köycülük programlarını açmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yeni rejimin topluma kazandırılması doğrultusunda yeni kurumlar hayata geçirilmiştir. Bu kurumlar arasında önemli bir yere sahip olabilmeyi başarmış olan Halkevleri, Atatürk milliyetçiliğini yaymayı ve Türk Millî Kültürünü güçlendirmeyi misyon olarak kabul etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Halkevleri, Milliyetçilik, Modernleşme, Halk Eğitimi, Millî Birlik

**THE ACTIVITIES OF THE PUBLIC HOUSE ABOUT THE NATIONAL UNITY
(1932-1950)**

ABSTRACT

In Turkey, The Public houses related to the ideas of Mustafa Kemal Ataturk were established in 1932 to give the legal ideology to adults. The Public Houses opened the programmes of language-literature, fine arts, library and publications, history and museum, theatre, sports, social assistance, educational classes and village development. Since the first years of the republic, new institutions have been founded about giving the new regime to the community. The public houses that succeeded to be important among these institutions accepted spreading the Ataturk nationalism and strengthening the turkish national culture as a mission.

Keywords: Public Houses, Nationalism, Modernisation, National Unity, Public Education

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Cumhuriyet'in ilanından hemen sonraki süreçte Atatürk inkılâplarını ve dayandığı ilkeleri halka kavratarak demokrasinin, çağdaş uygarlığın benimsetilebilmesi için eğitime büyük önem verilmişse de (Gediklioğlu, 1971: 15) kitleleri eğitmek büyük bir problem idi. Zira 1930'lu yıllara gelindiğinde bile 30.000'i aşkın köyde okul, posta ve jandarma teşkilatı yoktu (Duyar, 1998: 256). Bu yıllarda 16.157.450 kişilik nüfusumuzdan yalnız 2.517.878'i okuyup yazma biliyordu ki bu da %15.6'lık bir okuma yazma oranını işaret etmekteydi¹.

Nüfusun 14 milyonu yani %82'si köylerde yaşıyordu. Köyde yaşayan bu nüfusun okuma-yazma oranı erkeklerde %17 kadınlarda %4.2 ve ortalama %10.5 idi. Bazı bölgelerde bu oran %1'e kadar düşüyordu. 14 milyon köylünün ilköğretim çağındaki 1.680.000 çocuğundan yalnızca 276.688'i okula kavuşmuşken kent ve kasabalarda ise ilköğrenim olanakları %85 dolayında sağlanmıştı (Tanilli, 2005: 73). Eğitim sorunu yalnızca bundan ibaret değildi. Örgün eğitim sistemindeki çocuk ve gençler kadar bu imkanlardan mahrum olarak yetişmiş ve toplumun büyük bir kısmını oluşturan halk tabakasının da belirli bir seviyede eğitimden geçirilmesi gerekmekteydi. Zira halk eğitiminin ülkemizde yetersiz olması yüzünden inkılâplar kitlelere zamanında ve tam olarak yansımakta gecikiyordu (Çeçen, 2000: 81).

Gerçekleştirilen inkılâpların çoğu, doğrudan ya da dolaylı olarak siyasi gücün mutlak bir şekilde ele geçirilmesini ve bu gücü kullanabilecek kapasiteye sahip bir siyasi yönetim biçiminin kurulmasını amaçlamakla birlikte böylesine bir siyasi yönetim biçimi ancak büyük çapta bir halk desteğiyle sağlanabilirdi. İşte bu noktada çözülmesi gereken problem de halkın yeni rejime destek vermesinin nasıl sağlanacağıydı. 1870'lerde İtalya milli bir devlet haline gelip dünya siyaset sahnesine çıkarken İtalyan devlet adamı Massimo d'Azeglio "İtalya'yı yarattık şimdi İtalyanları yaratmalıyız" demiştir. Benzer şekilde TBMM Hükümeti, Türkiye Cumhuriyetini yaratmıştı ama şimdi kurulan cumhuriyette cumhuriyetin değerlerine dört elle sarılacak cumhuriyetçi Türklere ihtiyaç vardı (Şimşek, 2002: 6). Ancak mevcut eğitim hamlesiyle bunun daha uzun yıllar alacağı görülmekteydi. Halk ile devlet arasındaki mevcut kopukluğun giderilmesi, aydın halk kaynaşmasının sağlanması, halkın inkılâp ilkeleri doğrultusunda eğitilmesi, (Çeçen, 2000: 77) Türk inkılâbının milletin benliğine sindirilmesi ve yayılmasını (Kansu, 1938: 213) o güne kadarki mevcut müesseseler gerçekleştiremediğinden yeni bir yapılanmaya ihtiyaç olduğu düşünülmekteydi (Öncü, 1976: 46). CHP'nin görüşüne göre Türk milletinin özel vasıflarına uyacak yollardan hareketle resmi öğretim dışında kalan unsurları halk terbiyesi ile yükseltmek gerekiyordu. Bunun içinde; milletin sosyal ve kültürel hayatının, CHP'nin kendi içinden kurulacak rejime ve partiye bağlı, partinin bir ünitesi olarak çalışacak tüm ülkeye yayılmış yeni ve milli bir örgüt ile geliştirilmeye çalışılmasına karar verildi (Öztürk, 1999: 182). CHP tarafından halkı eğitmek, inkılâplar ve milli değerler çerçevesi içerisinde onu yetiştirmek² amacı ile oluşturulan halk eğitim denemesinin ismi ise "Halkevleri" olmuştur. Halkevleri örgün eğitim yanında bunun dışında kalan büyük halk kitlelerini

¹ CHP Genel Sekreteri ve Erzurum Milletvekili Dr. A. F. Tuzer tarafından Halkevleri Reisliklerine gönderilen 4.11.1939 tarih ve 1575 sayılı yazı " Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumî Tebligatı, Temmuz 1939'dan 31 Birincikânun 1939 Tarihine kadar, C.15, Zerbamat Basımevi 1940, s.103.

² Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliği tarafından C.H.F İdare Heyeti Reisliğine gönderilen 12.1.1932 tarih ve 8 sayılı yazı " Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibiumumiliğinin F. Teşkilatına Umumî Tebligatı, Mayıs 1931'den Birincikânun 1932 nihayetine kadar, C.1, Hâkimiyeti Milliye Matbaası 1933, s.62-63

cumhuriyetin gerekleri doğrultusunda eğitime ihtiyacının duyulması üzerine Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulmasına karar verilen ve 19 Şubat 1932'de açılan kültür ocaklarının adıdır (Erim, 1970: 411)³. Kapatıldığı tarihe kadar sayıları 478'i bulan Halkevleri ilk etapta Ankara, İstanbul, Eskişehir, Afyonkarahisar, Çanakkale, Aydın, Bolu, Malatya, Diyarbakır, Konya, Samsun, Bursa, İzmir ve Denizli'de 19 Şubat 1932 yılında açılmıştır⁴.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Mustafa Kemal Atatürk, kimliği, sosyo-kültürel, psikolojik ve tarihi bir zemine oturarak temellendirmiş bu temel zemin üzerinde duygusal bir bağ ve birliktelik oluşturmaya gayret etmiştir. Bu birliktelikle toplumda öncelikle 'millet bilincini' oluşturmaya daha sonra ilelebet muhafaza edilmesi gereken 'milli kimliği' tesis etmeye çalışmıştır. Bu açıdan, 1932-1950 yılları arasında Türk modernleşmesine olan etkileri dolayısı ile üzerinde oldukça fazla akademik çalışma yapılmasına rağmen halkevlerinin Türk Milli Kültürüne olan katkıları yeterince irdelenmemiştir. Çalışmamızda bu husus üzerinde durularak üniter ve milli bir devletin devamı için halkevlerinin çabaları incelenmiştir.

3. HALKEVLERİNİN MİLLİ BİRLİĞİ SAĞLAMA YOLUNDAKİ FAALİYETLERİ (THE ACTIVITIES OF THE PUBLIC HOUSES ABOUT THE NATIONAL UNITY)

Millet; dil, kültür ve mefkûre birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği siyasi ve sosyal bir topluluktur⁵. Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte millet mefhumunu güçlendirmek adına halk eğitimine büyük önem verilmiş, halk eğitimi; milleti teşkilatlandırarak milli değerleri ortaya çıkarmak, ülkenin şive, mezhep ve yaşayış itibarıyla parçalara ayrılan zümrelerini ortak hedefler doğrultusunda ve Türk milli kültürü içerisinde bütünleştirmek için en önemli araç olarak görülmüştür (Zübeyr, 1933: 152).

Halkevlerinin açılmasından çok kısa bir süre sonra halkevlerinin öncü dergisi olan Ülkü'de çıkan bir yazıda "Türk Milleti'nin sosyal hayatını yükseltmek için milli şuur yuvaları Halkevleri açıldı. Bu evler milli benliği, milli harsı, ilim ve irfanı geliştirme ve yükseltmeyi halk arasında tamim etmek üzere fiili sahalardır. Yetişmiş nesil burada milli benliğini bulacak ve yükselecektir"⁶ denilerek halkevlerinin milli yönüne vurgu yapılmıştır. Yine Ülkü dergisinde yayınlanmış olan bir yazıda "Türklüğün, bütün kapsam ve genişliğiyle iman ve ülküsünü kafa ve yüreğine kazınmış olanlar bu kültür kaynaklarına birer kutsal mabet gözü ile bakıyorlar"⁷ denilerek halkevlerine verilen milli değer belirtilmiş; Halkevleri kayıtsız ve şartsız yurdunu seven, yurdun yücelmesini kendi yükselişinde gören her Türk için daimi ve çok geniş bir feyz ocağı olarak düşünülmüştür.

Bu noktadan hareketle Halkevlerinin en önemli yükümlülüklerinden birisinin milli kültürün ve milli birliğin güçlendirilmesi olduğu düşünülmüştür (Köseoğlu, 1936: 1). İsmet İnönü de 1934 yılı halkevleri açılış konuşmasında "Halkevleri Türk vatanında ahlak ilim ve anlayış mefhumlarının tatbik edildiği, izah olunduğu, genişletildiği ve kökleştirilip yerleştirildiği yerlerdir. Halkevlerinde her toplanış

³ Nihat Erim, "Halkevleri", *Türk Ansiklopedisi*, C.XVIII, MEB, Ankara 1970, s. 411.

⁴ "Halkevlerinin Açılış Sıralarına Göre Listesi" *BCA 490.01/963.728.1* ; "19 Şubat 1932'de açılan Halkevleri" *BCA 490.01/1005.879.1* ; "CHP Halkevleri Fihrist ve İstatistiği" *BCA 490.01/846.349.2*

⁵ *C.H.F. Program*, Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s. 5

⁶ "Milli Şuur ve Halkevleri", *Ülkü*, C.II, S.19, Birinciteşrin 1933, s. 224.

⁷ "Halkevleri Çalışmalarına Toplu Bir Bakış", *Ülkü*, C.XIII, S.74, Nisan 1939, s. 174.

vatandaşın karakterini sağlamlaştırmak, yükseltmek için yeni bir fırsattır"⁸ derken başka bir konuşmasında da halkevlerini aynı kandan gelen fertlerin toplandığı mekan olarak ifade etmiştir (Baltacıoğlu, 1950: 33).

Halkevleri, Türkiye'de geniş halk tabakaları arasındaki yaşayış ve görüş ayrılıklarını azaltıp zamanla ortadan kaldırmaya yeni bir milli sanata bir dünya görüşüne ve kültürüne sahip olmanın yolunu bulmaya ve açmaya, milli benliği kaybetmeden ileri ve medeni bir seviyeye ulaşmış insan toplulukları yetiştirmeye çalışmaktaydı. (Kunter, 1969: 18) Başbakan Şükrü Saraçoğlu bunu açıkça şöyle ifade etmiştir: "Arkadaşlar, Halkevleri bütün kollarıyla, bir tek amaca yönelmişlerdir. Bu amaç da milli kültür yolundan her zaman milli değerlerimizi işlemek, Türk İnkılâbını geniş halk kitleleri içinde kökleştirmek, milli birliği sağlamaktır. Böyle bir amaç karşısında bütün aydınlarımızın, devlet hizmetinde yer alan bütün yurttaşlarımızın kendilerini bu işe vermeleri gerekir" (Güven, 1945: 16). "Halkevleri de Türk cemiyetinin seviyesini, medeniyetini yükseltmek ve Türkçü, devletçi, inkılâpçı olan partimizin sosyal cephesindeki işleri başarmak için kurulmuşlardır" (Saraçoğlu, 1943: 12)

Tüm bu tanımlamalardaki milli vurgusundan hareketle Halkevleri diğer faaliyetlerinin yanında Türk Milliyetçiliğini geliştirmek adına hizmet etmesi düşünülen bir kurumdu. Halkevlerinin milli yönü CHP idarecileri tarafından net bir şekilde vurgulanmıştır. İsmet İnönü "Halkevlerine ilk açıldıkları günden itibaren milli bir müessese ehemmiyetini atfettik"⁹ derken 19 Şubat 1932'de Reşit Galip Bey Ankara Halkevini açış konuşmasında "CHP'nin halkevleriyle takip ettiği gaye milleti şuurlu birbirlerini anlayan birbirlerini seven ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlandırmaktır"¹⁰ demiş, aynı meyanda CHP Genel Sekreteri Recep Peker 19 Şubat 1932'de "Türk Milleti yalnız nüfusunun sayısı ve memleketin genişlik ölçüsü ile değil, yüksek vasıfları ve asil kanıyla layık olduğu bir mevcudiyet olarak kendini aleme ihsas etmelidir. Biz halkevlerinin arkadaşlık havasının hararetiyle ısınan çatıları altında milletimizin tek tek olmaktan çıkıp katılaşıp, cemiyetleşerek hacmi, irtifai ve cevheri ile kendisini mehabetli bir granit kütlesi halinde istikbale arz edeceğine inanıyoruz. Türk ulusunun birbirine dayanan ve birbirine inanan büyük ulusal bir kütle olarak yetişmesi lazımdır... Halkevlerinin çalışması, birbirini anlayan ve büyük mefhumlarda birbirine dayanan bir kütle yaratacaktır. İnancı, duruşu, heyecanı aynı olan bir kütle. Yurda zarar getirecek büyük vakalar karşısında beraber ayaklanıp büyük tehlikeleri beraber karşılamak kaygısı ile hareket eden bir kütle...¹¹ demiş ve bunu 13 Mayıs 1933'te halkevlerine gönderdiği bir tebliğ ile de tamamlamıştır: "Halkevlerinin her hareketinde olduğu gibi her türlü neşriyatında "milliyetçi" vasfa dikkat edilmesini suret-i mahsusada ve tamamen tavsiye ederim"¹².

CHP Ordu Milletvekili Ziya Ortaç 1949 yılında mecliste yaptığı konuşmasında "Mustafa Kemal Atatürk Türk tarihinin, Türk kültürünün köklerini uzak yılların derinliği arasında araştıran imanlı bir milliyetçi idi. Halkevleri bu kültür milliyetçiliğini büyük halk

⁸ İsmet Paşa, " Yeni Halkevlerini Açma Nutku", *Ülkü*, C.3, S.13, Mart 1934, s.2.

⁹ "Halkevleri Yıldönümünde İsmet Paşa'nın Nutku", *Ülkü*, C.1, S.2, Mart 1933, s. 99.

¹⁰ "Dün Halkevi Açıldı; Recep Bey'in Nutku", *Hâkimiyeti Milliye*, 20.2.1932

¹¹ "Dün Halkevi Açıldı; Recep Bey'in Nutku", *Hâkimiyeti Milliye*, 20.2.1932 ; "Recep Peker'in Söylevi", *Tan*, 24.2.1936.

¹² "Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumisi Kütahya Mebusu Recep Peker tarafından C.H.F İdare Heyeti ve Halkevi Reisliklerine yazılan 13.5.1933 tarih ve 70 numaralı yazı" *Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin F. Teşkilatına Umumi Tebligatı, İkinci Kanun 1933'ten Haziran Nihayetine...* C.2, s. 126

yığınları içine yaymak için kurulmuş sosyal ve kültürel birer inkılâp müessesesidir"¹³ diyerek Mustafa Kemal Atatürk'ün de Halkevlerinin milliyetçilik yönünde önem vermiş olmasına işaret etmiştir. Halkevlerinin milliyetçilik yolundaki temel amaçları; milli bir kalkınma sağlamak¹⁴ milletin mensupları arasındaki görüş duyuş anlayış tezatlarını mümkün olduğu kadar azaltmak (Kunter, 1948: 3), menfi ve muzır elemanları memleketin ve milletin bünyesinden çıkarmak¹⁵ gerici ve beynelmilelci fikirlere engel olup¹⁶, milli ülküyü yerleştirmek (Bilgiç, 1944: 12) yakınlaştırmak ve kaynaştırmak suretiyle milli şuurun doğmasına milli birliğin perçinlenmesine¹⁷ milli kaynaşmamıza ve eki belirsiz bir millet olmamıza yardım etmek¹⁸; kısaca millet'in fertlerini tek tek olmaktan çıkarak bir granit kütlesi haline getirmektir¹⁹. Halkevleri açıldıkları günden itibaren milli birlik ve bütünlüğü perçinlemek yönündeki faaliyetlerine hız vermişler bütün şubeleri ile açılış gayelerine ulaşmaya çalışmışlardır. Halkevleri yapmış oldukları bütün sosyal ve kültürel faaliyetlerle diğer amaçlarının yanında aynı zamanda Türk Milleti kavramını güçlendirmişlerdir.

Halkevi Talimatnamelerinde halkevlerinin kapıları partiye kayıtlı olan ve olmayan bütün vatandaşlara açıktır şeklinde bir kayıt düşülmüş olmasına rağmen²⁰ bazı halkevlerinden CHP genel merkezine azınlıklar ile ilgili sorular gitmiş olacak ki 5 Mayıs 1932 tarihinde tüm halkevlerine "Azınlıklardan halkevlerine girmek arzusunu gösterenlerin kabulleri münasip görülmüştür"²¹ diye bir yazı gönderilmiştir.

1937 yılında İçişleri Bakanı Şükrü Kaya güney illerine yaptığı seyahat sırasında yaptığı tetkiklerde "saltanat devrinin kötü miraslarından biri olan suni ırk farkının tasfiyesi ve Türkçe'nin yaygınlaştırılması" düşüncesinden hareketle halkevlerine geniş görevler verecek yeni düzenlemeler yapılması için girişimde bulundu. Buna göre; zararlı propaganda mahsulü ayrılıkların önüne geçerek bu düşünceleri yok etmek için bir "Hars Şubesi" kurulması ve bu şubelerin özellikle bu tip ayrılıkların görüldüğü özellikle İstanbul gibi illerde açılarak "Türkçenin her yerde konuşulması ve tamamıyla milli olan hayat tezahürlerinin yer bulması için" halkevleri'nin özel programlar hazırlaması, bu özel programların da uygulanabilmesi için o bölge milletvekillerinden komiteler oluşturulması ve bütün bu işlerin merkezden koordine edilmesi planlandı²². Yapılan hazırlıktan sonra bu yeni program basın aracılığı ile de kamuoyu ile şu şekilde paylaşılmıştır: "Eski devirlerde ülkemizdeki azınlıkların bizden uzaklaştırılmaları için ne mümkünse yapılmıştı. Fakat bu gün her sahada büyük yeniliklere yaratan Cumhuriyet rejiminde yaşayan Türk vatandaşlarının diğer gelişmiş ülkelerdeki gibi tek bir kültüre sahip olmaları gerekmektedir. İşte bu lüzumu çoktan takdir eden Rum, Ermeni ve Musevi vatandaşlarımız arasında Türkçe konuşmak, Türk okullarında okumak, kısaca Türk gibi olmak için bir kımıldama başlamıştır. Fakat

¹³ TBMM Tutanak Dergisi, Elli birinci Birleşim, 24.II.1949, s.614.

¹⁴ "CHP Genel Sekreterliği tarafından CHP Başkanlıklarına yazılan 18.9.1936 tarih ve 5/858 sayılı yazı" BCA 490.01/3.13.21

¹⁵ "Halkevleri" BCA 490.01/63.242.6

¹⁶ "Halkevleri" BCA 490.01/63.242.6

¹⁷ BCA 490.01/848.355.1

¹⁸ "Ankara Radyosunda Bingöl Milletvekili Tahsin Banguoğlu'nun Konuşması", Ülkü, C.1, S.3, Mart 1947, s.3.

¹⁹ "N.Kansu'nun Halkevleri Hakkında Söylevi", Ülkü, C.7, S.37, Mart 1936, s.6

²⁰ BCA 490.01/1063.1082.1

²¹ "Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliği tarafından yazılan 5.5.1932 tarihli yazı" Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibiumumiliğinin..., C.1, s.86.

²² "Halkevlerine Yeni Bir Vazife Yükleniyor: Menfi Propaganda Eserleri Yok edilecek", Tan, 5.5.1937

bu hareketi sevk ve idare edecek ve vatandaşlarımızın müşküllerini halledip kendilerini her sahada aydınlatacak bir oluşum mevcut değildir. Bu lüzumu takdir eden CHP bu vazifeyi halkevlerine vermeye karar vermiştir. Bu amaçla 1 Haziran 1937'den itibaren halkevlerinde yeni bir teşkilatlanma yapılacaktır. Şimdilik sadece Dil ve Tarih, Temsil, Kütüphane, Köycülük, Spor, Güzel Sanatlar gibi muhtelif şubelere ayrılarak çalışmakta olan halkevlerine Haziranda bir de Hars Şubesi ilave olunacaktır. Hars şubelerine milletvekilleri de katılacak ve bu şube geniş bir teşkilat halini alacaktır. Bu güne kadar yalnız Türklere bir kültür evi vaziyetinde olan Halkevleri Rum, Ermeni ve Musevi bütün Türk vatandaşlarını şubesine alarak çalışacaktır. Halkevlerinde bu çalışmanın ne şekilde olacağı ve Hars Şubesinin kuruluş tarzı hakkında Halk Partisi tarafından bir talimatname yapılmaktadır. Yeni teşkilatla Hazirandan sonra en önemli görev İstanbul ile güney illerimizdeki halkevlerine düşmektedir. Çünkü güney illerinde eski devirlerin kötü siyaseti neticesi meydana gelen suni ırk farkı hakkındaki zihniyet vardır ve bunun düzeltilmesi gerekir. Halkevlerinin kültür ve ırk birliği için çalışmalarından büyük faydalar beklenmektedir"²³.

CHP Genel Sekreterliğinin üzerinde önemle durduğu bir diğer konu Doğu Anadolu Bölgesindeki düzensizliklerdi ki bunu engelleyebilmek maksadıyla 1927 yılında Birinci Genel Müfettişlik teşkilatı kuruldu. 1934 yılında Birinci Umum Müfettişlikten CHP Genel Sekreterliğine giden yazıda doğu illerine bir halkevi açılmasının bölgenin sosyal gelişimi açısından gerekli olduğundan bahsedilmiştir. Bu tavsiye üzerine CHP Genel Sekreterliği teklifi yerinde bularak doğu illerinin hepsine bir halkevi açılmasına karar verdi. Doğu illerinde o tarihlerde CHP teşkilatı olmadığı için halkevlerinin kurulması ve başkanlarının seçilmesi Birinci Umum Müfettiş Hilmi Ergeneli'nin inisiyatifine bırakılmakla birlikte CHP Genel Sekreterliğinin temel şartı şöyleydi: "Halkevlerinin malum olan fevkalade ehemmiyetlerine binaen seçilecek halkevi başkanlarının arzu edilen milli vasıfları haiz olmaları lazımdır"²⁴.

Halkevlerinin bu bölgelerdeki vazifelerinden birisi de bölgeye Türk milli kültürünü hakim kılmaktı. Bunun için öncelikli olarak bölgede Türkçe'nin yaygın olarak konuşulmasını sağlamak gerekmekteydi. CHP'ye göre "Türkçe konuşmayan unsurların buldukları yerlerde halkevlerinin ilk vazifesi Türkçeyi bu vatandaşlara öğretmek ve benimsetmek olmalıydı. Bunun için bu özellikleri taşıyan bölgelerdeki halkevlerinin eğitim kurumları ile de işbirliği yaparak geniş, ısrarlı ve devamlı bir faaliyet göstermesi lazımdır"²⁵. Bölgedeki halkevleri de bu amaca yönelik olarak çalışmalarını sürdürmüşlerdi. Siirt Halkevi Başkanı tarafından 1940 yılında yazılan bir yazıda merkezden para istenirken şu gerekçeler gösterilmiştir " ... dilimizden gayri diller konuşan ve içinde başka kültür ve harsların tesiri bulunan bu yerlerde şahsi enerji kadar paraya da ihtiyaç olduğunu pek ala takdir buyurursunuz. Bununla beraber bu paranın lüks ve keyfi masraflar için değil burada memleket ve milliyet idealinin kökleşmesi için lazım olduğuna emin olabilirsiniz"²⁶.

Silvan Halkevi bozulan radyosunun yerine merkezden bir başkasını talep ederken gerekçesini şöyle bildirmiştir: "...özellikle inkılâp ve

²³ "Ekalliyetlerde Halkevleri Çatısı Altında Çalışacaklar" **Son Telgraf**, 10.5.1937

²⁴ "CHF Katibiummisi Recep Peker tarafından Birinci Umumi Müfettişliğe çekilen 4.2.1934 tarihli telgraf" **BCA 490.01/1487.65.1**

²⁵ "Halkevleri Yüksek Danışma Heyeti Reis Vakili Tahsin Banguoğlu tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan 10.6.1944 tarihli rapor" **BCA 490.01/1015.915.2**

²⁶ "Siirt Halkevi Başkanlığı tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan 24.6.1940 tarih ve 127/33 sayılı yazı" **BCA 490.01/1487.65.1**

Türklük propagandasına önem verilmesi icap eden bu kasaba halkevi için partimizce bir radyo makinesi verilmesi²⁷.

Bir diğer belgede ise Ahlat Halkevinin niçin açılmak istenildiği Birinci Umum Müfettişlik tarafından şöyle somutlaştırılıyordu: "Doğu Anadolu'da tam Türklüğü ve Türklük alemine geçmişte yaptığı hizmetleriyle anılan ve gelecek için milli, fikri hizmetlerine ihtiyacımız olan Ahlat kazası merkezinde halkevi açabilmek için 1500 liraya ihtiyaç vardır"²⁸. CHP Genel Sekreterliği bu isteğe kayıtsız kalmamış 7 Temmuz 1939 tarihinde CHP Genel Merkezinden Ahlat Halkevi inşaatına 1000, Lice Halkevi İnşaatına 750, Ergani Halkevi inşaatına 750, Çermik Halkevi inşaatına 1000, Erciş Halkevi inşaatına 500, Savur Halkevi inşaatına 1000 lira yardım yapılmıştır²⁹.

Halkevleri Müfettişi Kemal Güngör 1940 yılında yaptığı teftişler sırasında bölgedeki sosyal yapıyı geliştirmesi ve Türk Milli kültürünü yerleştirmesi için kurulan Siirt Halkevinde bile Arapça konuşulduğunu görünce düşündüğü çözüm yollarını CHP Genel Sekreterliğine şöyle bildirmiştir: "Geçmiş olduğum vilayetlerden Siirt'te halkın çoğunluğu Türkçe bildiği halde Arapça konuşmaktadır. Evlerinde, çarşıda, kahvede hatta Halkevinde bile. Arap kültürünün bu acı tesir ve nüfuzunun kaldırılması ve onun yerine milli kültür ve öz dilimizin hakim kılınması gerekir. Aynı zamanda Diyarbakır'ın köylerinden başlamak üzere Siirt'in kaza ve köylerinde, Muş'un, Bitlis'in, Van'ın kaza ve köylerinde Hakkari havalisinde ekseriyet Kürtçe konuşmaktadır. Partimizin diğer devlet daireleri ile de işbirliği yaparak buralarda öz dilimizi yaymak ve yabancı nüfuzunu kaldırmak hususunda karar veya çalışması milli birlik ve bütünlüğümüz için olduğu kadar milli kültür davamız bakımından da çok faydalı bir hizmet olacaktır. Memleketimizin bu köşelerinde milli kültür ve inkılâbımızı yaymak yerinde olur. Zira buralar, kültürel ve sosyal bakımdan inkişafa en çok muhtaç olan yerlerdir. Bu maksatla buralara sık sık konferansçılar gönderilmesi, yurdumuzun bu kısımlarıyla yakından ilgilenecek elemanların bulundurulması ve hatta mümkün olduğu takdirde köylere varıncaya kadar radyo gönderilmesinin etkili olacağı kanaatindeyim. Zira radyo bulunan yerlerde hiç Türkçe bilmeyen çocukların Türkçe şarkı söylediklerini sevinçle duydum"³⁰.

Türkçenin yaygınlaştırılması amacıyla bölgede çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlar içerisinde Diyarbakır ve Mardin Halkevinin bu uğurdaki çalışmaları önemli sonuçlar vermiştir. Diyarbakır'ın bir köyünde 42 Türkçe bilen köylü 55 Türkçe bilmeyen köylüye halkevi gençlerince hoca tayin edilmiştir. Yıl sonunda en iyi öğrenen ve öğreten seçilerek mükafat verilmiştir. Mardin halkevi 6 kazada Türk dilini yayma kurumları tahsis etmiş elli genci bu uğurda seferber ederek 700 vatandaşa Türkçe okuma yazma öğretmiştir. 1947 yılında Doğu illerimizin on beşinde ve ayrıca Çoruh ile Rize'de 156 tane Türkçe okuma-yazma kursu açılmıştır³¹. Adana Halkevi yabancı isim taşıyan köy, cadde ve sokak adlarına Türkçe isimler bulmuş ve halka bu konuda bilgilendirici konferanslar vermiştir³². Bursa, Balıkesir, Elazığ ve Akçokaca halkevleri mahalle ve köy isimlerinde öz Türkçe olmayan

²⁷ "Birinci Umumi Müfettiş Abidin Özmen tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan 5.4.1940 tarih ve 118-1608 sayılı yazı" **BCA 490.01/1228.85.1**

²⁸ "Birinci Umumi Müfettiş Abidin Özmen tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan 28.8.1939 tarih ve 152/4336 sayılı yazı" **BCA 490.01/1700.913.1**

²⁹ "CHP Genel Sekreterliği tarafından Birinci Umumi Müfettiş Abidin Özmen'e gönderilen 10.7.1939 tarih ve 5/15598 sayılı yazı" **BCA 490.01/1700.913.1**

³⁰ "Halkevleri Müfettişi Kemal Güngör tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan 11.11.1940 tarihli rapor" **BCA 490.01/1006.882.1**

³¹ "CHP Genel Sekreterliğinden CHP Trabzon Bölge Müfettişi ve Giresun Milletvekili Kazım Okay'a yazılan 2.9.1947 tarih ve 8/3109 sayılı yazı" **BCA 490.01/1060.1072.1**

³² **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, Ulus Basımevi, Ankara 1936, s.3

isimleri Türkçeleştirmişlerdir³³. Soyadı kanunun dili Türkçeleştirmedeki önemini hemen kavrayan Halkevleri bu işte de ön planda yer almışlardır. Ankara Halkevi soyadı koyma törenleri yapmış, Milas Halkevi de Türkçe soyadları bularak vatandaşlara tavsiye etmiştir³⁴.

CHP Genel Sekreterliğinden tüm halkevlerine gönderilen "Yurdun ve yurttaşların uluslar arası medeniyet seviyesine yükseltilmesi vazifesini omuzlarında taşıyan Halkevleri ve parti arkadaşlarımızın Türk dilinin yeniden meydana çıkarılma ve temizlenme işinde kuvvetli çalışmaları ve öz Türkçe söz ve halk bilgisi derlemelerinde durmadan ve dinlenmeden ileriye doğru yürümeleri gerekir"³⁵ tebliği ve TDK'nın isteği doğrultusunda il harekete geçenlerden birisi olan Diyarbakır Halkevi Türkmenlerle meskûn Bismil, Darlı, Seyithasan, Şükürlü köylerine öğretmenlerden müteşekkil bir heyet göndererek hazırladığı 50 sentaks fişini DTCF'ne göndermiştir³⁶. Diyarbakır Halkevi Türkçenin yaygınlaşması için de faaliyetler yapmışlardır. Bu çerçevede 1937 yılında Diyarbakır Halkevi Dil ve Edebiyat şubesi tarafından kendi ifadeleri ile; "Diyarbakır çevresindeki köylerdeki mahallî dağ lehçelerindeki bazı yabancı kelimelerden dolayı bunları ayrı ve müstakil bir lisan halinde görmek isteyen gafil zihniyetin bertaraf edilmesi" amacıyla lise öğretmenlerinden ve mahalli lehçeleri bilen halkevi üyelerinden bir heyet teşkil edilerek tetkiklere başlanılmıştır. Yapılan çalışma sonrasında yüzlerce kelimenin asılları bulunmuş, geçirdikleri değişik safhalar tespit edilmiş ve bu yurttaşların ana dillerini muhtelif tesirlerle biraz değiştirerek konuşmakta oldukları ifade edilmiştir (Çağlar, 1937: 281)

Halkevleri bu olumlu girişimlerine destek verirken zaman zaman sonuçları bakımından bu politikaları zedeleyebilecek girişimlere de mani olmuşlardır. Örneğin 1939 yılında Artvin Halkevi'nin Lazca hakkında araştırma yaparak bu dil içerisindeki Türkçe kökenli kelimeleri araştırması ve Varto Halkevinin Kürtçe ve Zazaca üzerine çalışma sahası açması üzerine TDK Lengüistik-Etimoloji bölüm başkanı Hasan Reşit Tankut CHP Genel Sekreterliğine söz konusu çalışmaların faydasız ve politika bakımından zararlı olduğunu bu yüzden heveslerinin kırılmayarak çalışmalarını folklor üzerine yoğunlaştırmaları gerektiğini rapor etmiştir (Türkoğlu, 1996: 106).

Bölgedeki açılan halkevlerinin bir diğer vazifesi de entegrasyonu sağlamaktı. Örneğin Diyarbakır'ın Çınar kazası Bulgaristan ve Romanya muhacirlerinin iskan edildiği yeni oluşturulmuş bir kaza merkeziydi³⁷. Çınar kasabesindeki halkevinin asıl amacı bölge halkıyla muhacirleri kaynaştırmak ve muhacirlerin yaşam seviyelerinin yükselmesine yardımcı olmaktı. Çınar Kaymakamı o günkü mevcut durumu şöyle izah etmiştir: "Kazamızda 1943 yılında bir halkodası varsa da bina bakımından hiçte müsait olmayan bir yerde faaliyette bulunulduğundan arzu edilen netice ve ideale ulaşmak mümkün olmamaktadır. Kaza halkının %95'inin Türkçe bilmesi bakımından halkodamızda büyük vazifeler yapılmaktadır. Bulgaristan göçmenleriyle mahalli halkı kaynaştırmak vazifesini halkodamız binasızlık ve yersizlik yüzünden layıkıyla yapamamaktadır. Kültür itibarıyla çok

³³ Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülusalari, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1934, s.23

³⁴ ÇAĞLAR, Halkevleri 1935-Halkevleri 1932-1935...,19

³⁵ "Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Kâtipliği tarafından Birinci Umum Müfettişliğe yazılan 7.11.1934 tarih ve 388 sayılı yazı" Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Kâtipliğinin..., C.5, s. 65.

³⁶ "1935 Yılı Halkevi Dil-Tarih Çalışmaları" BCA 490.01/ 1003.880.2 ; BCA 490.01/1005.880.4 ; Diyarbakır'e Bir Bakış, Cumhuriyetin Büyük Eserlerinden olan Tren Diyarbakır'e Yeni Bir Hayat Getirdi, Diyarbakır Basımevi, Diyarbakır 1935, s. 10

³⁷ "Birinci Genel Müfettiş Avni Doğan tarafından CHP Genel Sekreterliğine gönderilen 2.10.1944 tarih ve 308/3345 sayılı yazı" BCA 490.01/1700.910.1

geri olan kaza halkımızın en kısa bir zamanda medeni ve içtimai seviyelerini yükseltecek ve onlara milli varlığımızı telkin ve takviye edecek olan halkodamızın kaza içinde numune olacak bir binaya sahip olması gerekmektedir"³⁸. CHP tarafından da bu görüş desteklenmiş ve Urfa Milletvekili Ahmet Kutsi Tecer "Çınar bir kaza merkezi olup muhacirlerle meskundur. Bu bakımdan buranın doğu için bir ehemmiyeti vardır. Buna göre ilerideki gelişmeleri de göz önünde tutarak burada küçük tipte bir halkevi binası yapılması muvafık olacaktır"³⁹ diye görüş bildirmiştir.

Halkevlerinin Türk Milli Kültürü etrafında milli bir bilinç oluşturarak Türk Milleti'ni sarsılmaz bir bütün haline getirme çabalarının iyi sonuçlar verdiğine en güzel deliller dil çalışmaları yanında "milli bayramların" ve özel haftaların büyük bir coşkuyla kutlanması, bayrağa, istiklal marşına, devletin bölünmez bütünlüğüne büyük saygı gösterilmesidir. "Halkevlerindeki milli törenler heyecanları beslemek gönülleri ateşlemek yürüyüşe hız vermek için birer güzel vesile" olmaktadır. Bu şubelerin gayret ve müdahaleleri sayesinde birçok şehir ve kasabalarımızda resmi ağırlıklı bir tören olarak kutlanan milli bayramları bu durumdan çıkarıp manalı ve heyecanlı halk toplantılarına çevirmişlerdir⁴⁰. Örneğin, 1936 yılında Silvan'da Türk Dil Kurultayının açılması şerefine bir kutlama yapılması o günkü şartlar ve kültürel durumu düşündüğümüzde önemli bir başarının ve değişimin işaretidir.

"Üçüncü Dil Kurultayının toplantısı şerefine Silvan Halkevinin yaptığı kutlama programı:

- Kutlama, 24.8.1936 Pazartesi günü halkevi meydanında Halkevi Başkanının dil kurultayı ve önemi hakkındaki⁴¹ konuşmasıyla başladı.
- 24 Ağustos gecesi fener alayı düzenlenerek halkevi bahçesinde çeşitli eğlenceler düzenlendi.
- 25 Ağustos günü öğleden sonra halkevi salonunda toplantı yapılarak halka çay ziyafeti verildi. Aynı gece ev salon ve bahçesinde eğlencelere devam edildi.
- 27 Ağustos günü spor şubesi tarafından voleybol müsabakası ve futbol turnuvası düzenlendi. Aynı gece Temsil Şubesi tarafından da Beyaz Kahramanlar adlı piyes temsil edildi"⁴².

Silvanda 1934 yılında Halkevlerinin Üçüncü Açılış Yıldönümü şerefine yapılan bir başka toplantı şu şekilde gerçekleşmiştir: "23 Şubat 1934 Cuma günü saat 14'te havanın muhalefetine rağmen Silvan halkı halkevi salonunu doldurmuş ve evlerinin açılma merasimi şerefinde bulunmak arzusuyla üst üste merasime katılmışlardır. Tam saat 14'te Kaymakam Ali Rıza Bey günün mana ve önemi hakkında bir konuşma yaptıktan sonra halk ve öğrenciler hep bir ağızdan istiklal marşı söyleyerek törene başladılar. Öğretmen Hayriye ve Halkevi Başkanı Tevfik Bey'in baldızı Ganime Hanım Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün fotoğraflarını omuzlarında taşımakla törene canlılık ve halka heyecan vermişlerdir. Kaymakam Ali Rıza Bey Mustafa Kemal Atatürk'ü temsilen sahneye getirilen fotoğrafı önünde Cumhuriyet Andı'nı yapmış ve halkevi başkanı ve maarif memuru Tevfik Bey evin açılmasındaki gaye ve maksatları izah eden nutku vermiştir. Konuşma

³⁸ "Çınar Kaymakamı tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan 26.8.1944 tarih ve 144 sayılı yazı" **BCA 490.01/1700.910.1**

³⁹ "V. Büro Şefi Urfa Mebusu A. Kutsi Tecer tarafından XIV. Büro şefliğine gönderilen 18.10.1944 tarih ve 5/16301 sayılı yazı" **BCA 490.01/1700.910.1**

⁴⁰ **C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942,, s.5.**

⁴¹ Konuşma metni için bkz " Üçüncü Dil Kurultayından Ötürü Silvan Halkevinde Verilen Konferans" **BCA 490.01/1167.99.2**

⁴² "Silvan Halkevi Başkanlığından CHP Genel Sekreterliğine gönderilen 29.8.1936 tarih ve 29 sayılı yazı" **BCA 490.01/1167.99.2**

halk tarafından büyük bir heyecanla dinlenilip sık sık alkışlarla kesilmiştir. Nutuk bittikten sonra Samih Rıfat Bey'in "Şükran" şiiri öğretmen Süreyya Bey tarafından yapılan konuşma halk tarafından beğeniyle karşılandı. Yine halktan Kemal ve hususi muhasebe memuru Zülküf Beyler tarafından iki şiir okunarak tören sona ermiştir. Gece saat 19'da başta öğretmenler olduğu halde Silvan gençlerinden oluşan bir heyet tarafından tertip edilen müsamereye halk musikisiyle başlanmıştır. Musikiyi müteakip halkevi talimatnamesini izah ve CHP fikir kaynağı ve kültür şubesinin çalışma yolları etrafında söyledikleri nutukları alkışlar arasında bitmiştir. Saat 20'de Burhan Cahit'in İstiklal Savaşını ve Kuva-yı Milliyeyi anlatan 3 perdelik "Gavur İmam" piyesi oynanmıştır⁴³. Diyarbakır'ın Bismil kasabasında 1940 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları halkodasının teşvik ve gayretleri ile halkın katılımı sağlanarak coşku ile kutlanmıştır⁴⁴. Diyarbakır-Çermik'te 1939 yılı Lozan kutlamaları şu şekilde rapor edilmiştir: "Lozan Barış Antlaşmasının yıldönümü münasebetiyle 24 Temmuzda Halkevimizde toplanan halkla beraber pek sevinçli dakikalar geçirilmiştir. Lozan Antlaşmasının önemi hakkında bir konuşma yapılmış⁴⁵, Mustafa Kemal Atatürk için saygı duruşunda bulunulmuştur"⁴⁶. Diyarbakırın Kulp kasabasında Cumhuriyet'in 20. yıldönümü kutlamaları halkevi başkanı tarafından şöyle izah edilmiştir:

"Bir kutlama komitesi oluşturularak bayram hazırlıkları yapılmış ve bayrama 10 gün kala halka ilan edilmiştir. Kulp parti ve Türk bayraklarıyla süslenip meydan temizlenerek kutlamalara hazır hale getirilmiştir. Zafer takları yapılarak üzerlerine "20" sayısı herkesin görebileceği boyutlarda yazılmıştır. Bayraklarla süslenen taklar ağaç dallarıyla şekillendirilmiştir. Bayram günü hükümet konağında başlayan törenin ardından en büyük mülki amir yanında halkodası başkanı Tevfik Demirelle beraber cumhuriyet meydanına gelerek halkın bayramlarını kutlamış, öğrenciler tarafından istiklal marşı ve 10. yıl marşı söylenilmiştir. Geçitresmi ilkokul öğrencileri ve askerler tarafından yapılmıştır. Meydandaki tören bitince halkevine geçilerek halkevi başkanı tarafından bir konuşma yapılmış ve gece de cumhuriyet meydanında davul zurna ile milli oyunlar oynanmıştır"⁴⁷.

Hani Halkodası'nın 1941 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları yoğun katılımı gerçekleştirilmiş ve halkodası başkanı bu kutlamaları şöyle özetlemiştir: "Sağlam temelli cumhuriyetimizin 18. yıldönümü halkodamızda bütün nahiye ve köylerinin katılımıyla kalabalık bir kitle önünde ve kutlama talimatnamesi gereğince kutlanmış, bayramın ikinci günü de Dilbi ve Mükriyan köylerine gidilerek cumhuriyetin önemi köylülerimize anlatılmıştır"⁴⁸.

Bismil Halkodasının Halkevleri ve halkodalarının 12. yıldönümü münasebetiyle CHP Genel merkezine yolladığı rapor'a göre: "20 Şubat 1944 sabahından itibaren Bismil Halkodası milli ve parti bayraklarla donatılmıştır. Yine o gün davul zurna ile halay ve orta oyunları tertip edilmiş ve çeşitli sporlarla neşeli bir gün yaşanmıştır. Törene iştirak eden bütün Bismillilerin içten gelen tezahüratı ile istiklal

⁴³ "Silvan Halkevi Başkanlığı tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan 17.3.1934 tarihli yazı", **BCA 490.01/ 954.696.2**

⁴⁴ "Bismil Halkodası Başkan Vekili Zülfikar Sayın tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan 11.11.1940 tarih ve 19 sayılı yazı" **BCA 490.01/ 1143.11.2**

⁴⁵ "Spor Şubesi Başkanı İsmail Özaşkan'ın 'Lozan' konulu konuşma metni için bkz.: **BCA 490.01/979.796.1**

⁴⁶ "Çermik Halkevi Başkanı Kaymakam Hakkı Türemen tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan 28.8.1939 tarih ve 32 sayılı yazı" **BCA 490.01/979.796.1**

⁴⁷ "Kulp Halkevi Başkanı Şevket Gözalan tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan 1.11.1943 tarih ve 23 sayılı yazı" **BCA 490.01/ 1143.11.2**

⁴⁸ "Hani Halkodası Başkanı Abdülkadir Eloğlu tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan 31.10.1941 tarih ve 35 sayılı yazı" **BCA 490.01/ 1143.11.2**

marşı okunmuş radyodan Ankara Halkevi salonunda yapılan tören dinlenilmiştir⁴⁹.

4. SONUÇ (CONCLISION)

Cumhuriyet Arşivinde Türkiye'nin dört bir yanında gerçekleştirilen bu tören ve kutlamalar ile ilgili yüzlerce belge vardır. Bu belgelerin bir kısmının CHP Genel Merkezine şirin gözükme veya taltif-övgü almak isteyen kimi kamu görevlilerince masa başında kurgulanarak yazıya geçirilip Ankara'ya postalanmış olabileceği akla gelebilecek ihtimaller arasındadır. Ancak Halkevleri ve halkodalarının yaptığı bu programların birçoğu fotoğrafları ile birlikte rapor edildiğinden ve bu fotoğraflarda halkın herhangi bir zorlama ile değil büyük bir coşkuyla katıldığı açık bir şekilde görüldüğünden münferit kurgulamalar vaki olsa bile büyük oranda bir başarıdan söz etmek mümkündür. Türk Milli kimliğinin asırlarca kendi içine kapanık, devletle ilişkisi sadece ağa, bey ve şeyhleri vasıtası ile gerçekleşen bu insanların zihinlerinde yer etmeye başlaması, halkın devlet'i tanınması ve benimsemesi, bu güne kadar kimi zaman anlayamadığı araçlar vasıtası ile muhatap olduğu devlet ile, devletin resmi dilini öğrenerek birebir tanışması halkevlerinin bölgedeki önemli başarılarıdır. Halkevlerinin bölgedeki ve Türkiye genelindeki Türk Milli Kimliğini geliştirme yolundaki çabalarını büyük bir haksızlıkla "asimilasyon çalışmaları" şeklindeki yorumlar kanaatimizce asılsız ve maksatlı iddialardır. Bütün bu faaliyetlerde gönüllülük esastı, hiç kimse halkevi faaliyetlerine katılmaya zorlanmadı. Halkevlerinin faaliyetleri sadece teşvik amaçlı ve bölge halkını sosyal yapıya adapte edebilme amaçlıydı. Esasında bölge insanları için halkevleri dünya ile bağlantılarıydı: Örneğin Lice Halkevi başkanının yolladığı şu rapor görüşümüzü destekler niteliktedir: "Lice Halkevi: İlçemiz merkezi 6000 nüfuslu olup oldukça kalabalıktır. Merkezde halkın kitap ve radyo ihtiyacını karşılayan müessesesiz halkevimizdir. Halkevimizden başka hiçbir kurum ve şahsa gazete gelmemekte ve halk radyoyu da halkevimiz vasıtasıyla dinlemektedir⁵⁰. Sonuç olarak halkevleri dil, kültür ve ideal birliği ile birbirine bağlı aynı kültürden insanlardan oluşan bir millet yaratma hedefi ile bu çalışmaları gerçekleştirmişlerdir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Arşiv Belgeleri: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi:
 - BCA 490.01/1167.99.2
 - BCA 490.01/3.13.21
 - BCA 490.01/1228.85.1
 - BCA 490.01/63.242.6
 - BCA 490.01/848.355.1
 - BCA 490.01/1487.65.1
 - BCA 490.01/1015.915.2
 - BCA 490.01/1700.913.1
 - BCA 490.01/1006.882.1
 - BCA 490.01/1060.1072.1
 - BCA 490.01/1700.910.1
 - BCA 490.01/ 954.696.2
 - BCA 490.01/ 1143.11.2

⁴⁹ "Bismil Halkodası Başkanı Tahir Turan tarafından CHP Genel Sekreterliğine gönderilen 22.2.1944 tarihli yazı" **BCA 490.01/ 954.696.2**

⁵⁰ "Lice Halkevi başkanı Mahmut Tufan tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan 3.3.1949 tarih ve 11 sayılı yazı" **BCA 490.01/1487.67.1**

- BCA 490.01/979.796.1
- BCA 490.01/1487.67.1
- BCA 490.01/963.728.1
- BCA 490.01/1005.879.1
- BCA 490.01/846.349.2
- 2. TBMM Tutanak Dergisi, Elli birinci Birleşim, 24.II.1949 Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumî Tebligatı, Temmuz 1939'dan 31 Birincikânun 1939 Tarihine kadar, C.15, Zerbamat Basımevi 1940. (Telif-Tetkik Eserler)
- 3. Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibiumumiliğinin F. Teşkilatına Umumî Tebligatı, Mayıs 1931'den Birincikânun 1932 nihayetine kadar, C.1, Hâkimiyeti Milliye Matbaası 1933. (Telif-Tetkik Eserler)
- 4. Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin F. Teşkilatına Umumî Tebligatı, İkinci Kanun 1933'ten Haziran Nihayetine Kadar, C.2, Hâkimiyeti Milliye Matbaası 1933. (Telif-Tetkik Eserler)
- 5. C.H.F. Program, (1931),Devlet Matbaası, İstanbul Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, Ulus Basımevi, Ankara 1936(Telif-Tetkik Eserler)
- 6. C.H.P. Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942 Çağlar, B.K., (1937) " Halkevlerinde Çalışmalar ve Beliren Değerler", Ülkü, C.X, S.57. (Telif-Tetkik Eserler)
- 7. Erim, N., (1970), "Halkevleri", Türk Ansiklopedisi, C.XVIII, MEB, Ankara(Telif-Tetkik Eserler)
- 8. Duyar, H., (1998), Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi, İstanbul (Telif-Tetkik Eserler)
- 9. Tanilli S., (2005), Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?, İstanbul(Telif-Tetkik Eserler)
- 10. Çeçen, A., (2000), Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul(Telif-Tetkik Eserler)
- 11. Şimşek, S., (2002), Bir İdeolojik Seferberlik Deneyimi Olarak Halkevleri 1932-1951, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul(Telif-Tetkik Eserler)
- 12. Kansu, N., (1938), "Halkevlerimiz", Ülkü, C.XII, S.69, İkinci Teşrin (Telif-Tetkik Eserler)
- 13. Öncü, A., (1976), Örgüt Sosyolojisi, Sevinç Matbaası, Ankara (Telif-Tetkik Eserler)
- 14. Öztürk, A.A., (1999), "Cumhuriyet İdeolojisini Halka Yayma Girişimleri: Halkevleri ve Aydın Halkevi", Tarih ve Toplum, C.31, S.182, Şubat (Telif-Tetkik Eserler)
- 15. Aybars, E., (1991), "Atatürk ve Devrim'e Bakış " Atatürk Yolu, S.7, Ankara (Telif-Tetkik Eserler)
- 16. Zübeyr, H., (1933)" Halk Terbiyesi Vasıtaları", Ülkü, C.1, S.2 (Telif-Tetkik Eserler)
- 17. Sahir, C., (1933) " Halkevleri Yıldönümünde Düşünceler", Ülkü, C.1, S.2 (Telif-Tetkik Eserler)
- 18. Kaplan, K., (1974), "Halkevlerinin Doğuş Bilinci ve Tarihsel Görevi", Atatürk ve Halkevleri, TTK, Ankara (Telif-Tetkik Eserler)
- 19. Çağlar, B.K., (1936), Halkevleri 1935-Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı, Ankara (Telif-Tetkik Eserler)
- 20. Çağlar, B.K., (1937) " Halkevlerinde Çalışmalar ve Beliren Değerler", Ülkü, C.IX, S.49 (Telif-Tetkik Eserler)
- 21. Köseoğlu, C., (1936) "Halkevleri", Ortayayla, S.2 (Telif-Tetkik Eserler)
- 22. Baltacıoğlu, İ.H., (1950), Halkın Evi, Ulus Basımevi, Ankara (Telif-Tetkik Eserler)

23. Kunter, H.B., (1964) Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde Halkevleri, 19 Şubat 1932-19 Şubat 1964, Ankara (Telif-Tetkik Eserler)
24. Kunter, H.B., (1948) "Halkevleri ve Halkodaları", Ülkü, C.2, S.15 (Telif-Tetkik Eserler)
25. Güven, F.C., (1945) " Halkevleri", Ülkü, S.83 (Telif-Tetkik Eserler)
26. Saraçoğlu, Ş., (1943)"Başvekilimizin Nutku", Ülkü, S.35 (Telif-Tetkik Eserler)
27. Bilgiç, E., (1944) " Halkevleri ve Halkodaları", Ülkü, S.75 (Telif-Tetkik Eserler)
28. Türkoğlu, Ö., (1996), "Halkevlerinin Kuruluş Amaçları, Örgütsel Yapısı ve Bazı Uygulamaları, Kebikeç, S.3 (Telif-Tetkik Eserler)
29. "Milli Şuur ve Halkevleri", Ülkü,C.II, S.19, Birinciteşrin 1933. (Telif-Tetkik Eserler)
30. İsmet P., (1934)" Yeni Halkevlerini Açma Nutku", Ülkü, C.3, S.13, Mart, (Telif-Tetkik Eserler)
31. "Halkevleri Çalışmalarına Toplu Bir Bakış" (1939), Ülkü, C.XIII, S.74, Nisan, (Telif-Tetkik Eserler)
32. "Halkevleri Yıldönümünde İsmet Paşa'nın Nutku" (1933), Ülkü, C.1, S.2, Mart, (Telif-Tetkik Eserler)
33. "Dün Halkevi Açıldı; Recep Bey'in Nutku", Hâkimiyeti Milliye, 20.2.1932 (Telif-Tetkik Eserler)
34. "Recep Peker'in Söylevi", Tan, 24.2.1936. (Telif-Tetkik Eserler)
35. "Halkevlerinin Yıldönümünde Ankara Halkevinde CHP Genel Sekreteri Hilmi Uran'ın Konuşması", Ülkü, C.1, S.3, Mart 1947 (Telif-Tetkik Eserler)
36. "Ankara Radyosunda Bingöl Milletvekili Tahsin Banguoğlu'nun Konuşması", Ülkü, C.1, S.3, Mart 1947 (Telif-Tetkik Eserler)
37. "N.Kansu'nun Halkevleri Hakkında Söylevi", Ülkü, C.7, S.37, Mart 1936 (Telif-Tetkik Eserler)
38. "Halkevlerine Yeni Bir Vazife Yükleniyor: Menfi Propaganda Eserleri Yok Edilecek", Tan, 5.5.1937 (Telif-Tetkik Eserler)
39. "Ekalliyetlerde Halkevleri Çatısı Altında Çalışacaklar" Son Telgraf, 10.5.1937(Telif-Tetkik Eserler)
40. Gediklioğlu Ş., (1971), "Halkevlerinde Köycülük ve Halk Eğitimi", Halkevleri Dergisi, Yıl:5, S.62. (Telif-Tetkik Eserler)